

**INGLIZ, RUS, O'ZBEK TILLARIDAGI USTKI KIYIM NOMLARINING
QIYOSIY CHOG'ISHTIRMA TAHLILI**

*Surxondaryo viloyati Termiz tumani,
Termiz iqtisodiyot va servis instituti.
Xorijiy tillar, Filologiya yo'nalishida o'qiyman,
Gulboyeva Zaynura Rajaboy qizi*

Kirish: Kiyim ijtimoiy xatti-harakatlar regulatori, kiyim-kechak, ichki makon dizayni, oziq-ovqat, musiqiy kompozitsiyalar va, ba'zan, jamiyatdagi xulq-atvor yo'nalishini tanlash uchun o'ziga xos qoidalar va ko'rsatmalar to'plamidir. Uning iste'molchiga ta'siri mexanizmini tushuntirish uchun ushbu hodisani bilimlarning turli sohalarida o'rganadigan kiyim nazariyotchilarining ishlariga murojaat qilaylik. Sotsiologlar ushbu hodisani o'rganishda bir nechta yondashuvlardan foydalanadilar: ba'zilar kiyimni aloqa va innovatsiyalarning interpenetratsiyasi deb hisoblashsa, boshqalar esa ijtimoiy tabaqalanish manbai sifatida kiyimga e'tibor berishadi; bir qator tadqiqotchilar kiyimni jamoaviy xulq-atvor sifatida ko'rib chiqqanlar Fransuz tilshunosi Lui Alzusser o'zining "Sur lephenomen actuel de la Mode" maqolasida kiyimning mafkuraviy mohiyati va uning jamiyat hayotidagi ko'p funktsionalligi haqida gapiradi: masalan "kiyim mafkuraning bir qismidir. Biz nafaqat tanamizni noqulay ob-havodan himoya qilish uchun, balki ma'lum bir kasbga mos kiyimda paydo bo'lish va shu bilan mehnat taqsimotida munosib o'rin egallash uchun ham kiyinamiz", deb aytgan. Shunday qilib, biz kim ekanligimizni: g'isht teruvchi, mashinist, o'qituvchi va boshqalarni aniqlashimiz uchun va boshqalardan ajralib turish uchun kiyinamiz. Shu bilan birga, biz o'zini "to'g'ri" tutish, muayyan ijtimoiy (yoki axloqiy yoki estetik) me'yorlarga rioya qilish uchun kiyinamiz. Kiyim va libos tushunchalari mazmun-mohiyati jihatidan bir-biri bilan mushtarak ko'rinsa-da, ushbu tushunchalar o'rtasida birmuncha farqlar ham mavjud. Kiyim deganda, avvalo, inson tanasining turli qismlarini berkitish uchun nazr bo'lgan, uni tashqi muhitning turli ta'sirlaridan

himoyalaydigan buyumlar tushuniladi.

Kiyimning qator turlari mavjud. Bular: ichki kiyim, ustki kiyim, turli uzunlikdagi paypoqlar, poyabzal, bosh kiyimlari. Mana shu predmetlar turli vazifalarni bajaruvchi aksessuarlar, bezaklar, soch turmagi, pardoz bilan birga libosni tashkil etadi. Aynan libos insonning ijtimoiy kelib chiqishi, uning o'ziga xos xususiyatlari, yoshi, jinsi, xarakteri va estetik didini namoyon etadi. Ingliz tilshunosi Donaldson ingliz tilida kiyim nomlari, asosan, diaxroniya nuqtayi nazaridan o'rganilishini aytib o'tadi Dundarning fikricha, Angliya tarixidagi bosqichlarning tavsifi, Fransiyaning uning rivojlanishiga ta'siri va, shunga mos ravishda, kundalik voqeliklarning, shu jumladan, ayrim kiyim turlari va elementlarining inglizlar hayotidagi ahamiyati o'rganilishi ingliz mualliflarining asarlarida ko'rinadi. Etnografik va madaniy asarlar, asosan, kastum tarixiga bag'ishlangan bo'lib, nominatsiyalarni tahlil qilishda tadqiqotchilar talqin yoki etimologik ma'lumotlar bilan cheklanadilar. Ingliz tilshunosligida zargarlik buyumlarining nomlari faqat sobit bo'lib, ularning to'g'ri lingvistik tavsifi olimlarning e'tiboridan chetda qolmoqda. Hozirgi bosqichda esa kiyim-kechak bezaklarini tahlil qilish sanoat texnologiyalari va badiiy ijod manfaatlariga muvofiq amalga oshiriladi byssus (bisson, qimmat mato) – a very fine, high quality textile known to the ancients and applied to fabrics made from cotton, linen or silk. Originally referred to a kind of flax (qadimgi odamlarga ma'lum bo'lgan va paxta, zig'ir tolasi yoki ipakdan tayyorlangan matolarga qo'llaniladigan juda nozik, yuqori sifatli mato. Dastlab, zig'irning bir turiga ishora qilingan);

bayadere (yo'l-yo'l mato) – a striped fabric in silk and wool, the stripes being alternately matt and shiny (ipak va jundan tayyorlangan yo'l-yo'l chiziqli mato, yo'l-yo'l chiziqlar navbat bilan jilosiz va jiloli bo'ladi);

faille (ipak mato) – a light, soft ribbed fabric woven in silk (ipakdan to'qilgan yengil, yumshoq qovurg'ali mato);

lace (krujeva-dantel) – made entirely of thread (butunlay ipdan qilingan);

muclin (fransuzcha mousseline – muslin) – a fabric of cotton, wool or silk which is soft and generally very fine (yumshoq va, odatda, juda nozik paxta, jun yoki ipak mato).

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, tilshunoslikda har bir termin, leksikaning alohida o'рни bo'lgani kabi kiyim nomlarining ham alohida o'рни bor. Kiyim nomlarini o'rganishda turli olim va olimalarning “kiyim” haqidagi farazlari muhim o'rin tutadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Lang G. Collective behaviour. – New York, 1961. – pp. 465-471; Turner A.H., Surace S.J. Zoot suiters and Mexican symbols in crowd behaviour // The American Journal of Sociology, 1956, No. LXI. – pp. 14-20; Horowitz R.T. From elite fashion to mass fashion // European Journal of Sociology. Archives. Vol.6, No.2. – Cambridge University Press. – pp. 283-295.
2. Lui Alzusser. Sur le fenomen aktuel de la Mode. 1998.
3. Donaldson G. The shaping of nation. – London: Newton Abbot, 1974.
4. Dundar J.T. The costume of Scotland. – London, 1981.
5. Changing Design / Evans B., Powell J. A., Talbot R. (eds). – Chichester, N.Y., Brisbane, Toronto, Singapore, 1982.